

Slovenski Dom.

Napredno kmetsko glasilo.

Izhaja vsako soboto in velja za vse leto za Avstro-Ogrsko 3 krone, za Nemčijo in druge dežele 4 krone, za Ameriko 1 dolar.

Posamezne številke veljajo 10 vinarjev.

Za oznanila se računa: trisporna petit-vrsta 14 vin., vsa stran 48 K, pol strani 24 K, četrt strani 12 K, osminka strani 6 K. Pri vseletni inserciji primeren popust.

Dopisi se naj frankirajo in pošiljajo na uredništvo „Slovenskega Doma“ v Ljubljani, Knaflova ulica št. 5, I. nadst. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina in oglasi se naj pošiljajo upravništvu „Slov. Doma“ v Ljubljani.

Državnozborske volitve na Dolenjskem.

Kakor smo pričakovali — klerikalci so že začeli z lažmi, obrekovanjem itd. Ker se čutijo za pošten, odkrit boj popolnoma nezmožne, ker velja pri njih neodkritosrčnost in laž več, kakor odkrita, resnična beseda, so začeli zopet s takim bojem, ki jim je priboril njihovo laži - gospodarstvo nad kranjsko deželo. **Kmeta varati in s pomočjo varanega, ogoljufanega kmeta priti do neomejenega gospodarstva — to je njihovo geslo in tega se krepko držijo.** In s tem geslom gredo tudi sedaj v boj pri državnozborski volitvi. Zadnji »Domoljub« je zopet pokazal v vsej luči svojo barvo in vse mogoče laži naprtil ubogemu naprednemu kandidatu na hrbet in njega vredni bratec »Slovenec« ne zaostaja za njim.

Pretekli mesec so se vršili v celem volilnem okraju shodi zaupnikov, kjer so se povsod izrekli zastopniki volilcev za kandidaturu neumorno delavnega deželnega poslanca **Engelberta Gangla**. Rad je prevzel omenjeni to kandidaturu, ker ni bila volilcem vsiljena iz Ljubljane, kakor je bila kandidatura prof. Jarca, za katero se je n. pr. v Beli Krajini vprašalo samo nekoliko možakarjev, ki kmetje sploh niso. Nasprotniki so začeli takoj trositi vse mogoče laži o poslanecu Ganglu in gotovo bodo naredili pred volitvijo iz njega najbolj ostudnega človeka. Tu velja pregovor: **Kakršen je človek sam, tako misli o drugih** in to velja zlasti o naših klerikalcih. Poslanec Gangl bo pa ostal v zlicem tem lažem poštenjak in mož dela, kakor je bil dosedaj. **Znak naše preteklosti so v verige vklenjene roke — suženj je bil naš kmet, obrtnik in delavec v preteklosti;** ponižno se je klanjal pred svojimi zatiralci in nikjer ni našel tolažbe, nikjer podpore — iz ust plačanih duhovnov se je glasilo samo: **molči in trpi**. In danes ne pretrpi noben stan toliko bridkosti in toliko žalosti, kakor ravno kmetski stan. Tri zla so v

prvi vrsti, ki tarejo našega kmeta: davek, vojaštvo in suženjstvo kmeta. Še nikdar ni bil zemljiški davek tako visok, kakor letos in v kratkem se bode gotovo še povišal. Kriv temu je v prvi vrsti sistem v Avstriji, po katerem mora največ davka plačati tisti, ki ga najtežje plača. In radi tega je staval že poslanec **Gangl** v deželnem zboru predlog, da se naj uvede kulturni davek na velike denarne zavode na Kranjskem, ki imajo več tisoč čistega dobička vsako leto. Tega davka bi kmet popolnoma nič ne čutil, dežela bi imela pa od tega več tisoč kron dohodka. Naši dični klerikalni poslanci seveda niso bili za to. Drugo, kar kmeta tišči k tlom, je vojaštvo, ki zahteva ogromne vsote za oboroževanje, katere mora seveda v prvi vrsti plačevati kmet. Ko je kmetski sin najbolj zdrav in krepak, mora iti k vojakom, kjer ostane cela tri leta in ubogi stari oče mora doma sam delati. **Poslanec Gangl** se je na vseh shodih odločno izrekel, da bode z vsemi močmi podpiral stremljenje, da se uvede dveletna vojaška služba. Skrajni čas je že, da naš kmet pošlje v državni zbor može, ki se bodo z vso odločnostjo zavzeli za mnoge neobhodne potrebe našega ljudstva in ne take poslance, kakor so klerikalni, ki samo slepijo naše ljudstvo z različnimi brezpomembnimi nastopi, ko pride pa odločilen čas, pa zlezejo pod klop. Takih mož ne potrebujemo več. Naš kmet mora postati že samostojen, sam mora odločati v takem boju in ne pustiti, da vplivajo na njega različni duhovniki itd. Le ako bo kmet sam mislil, somostojno, neodvisno volil, je mogoče, da se mu odpre boljša bodočnost, kajti potem ga bodo zastopali možje, kateri so njegovega mišljenja. Klerikalci so začeli očitati Ganglu najostudnejše stvari. Zlasti trobijo vedno v svet, da hoče vzeti kmetu vero, da hoče vreči duhovne in križ iz šole, nadalje pravijo, da delajo liberalci za razporoko, sežiganje mrličev itd. **Kmetje, kdor vam to pravi, odgovorite mu, da je nesramen lažnik.** Kakor hočejo klerikalci povsod delovati z neodkritosrčnimi sredstvi, tako

tudi verske čute našega kmeta izrabljajo v volilnem boju in trosijo radi tega tako vesti med ljudstvo. Ne proti veri — ampak za vero smo — toda za **pravo vero, za pravi Kristusov nauk** in ne za ono pokvarjeno vero, kakor jo učijo sedaj nekateri vodje klerikalne stranke, ki izrabljajo vero in nauk Kristusa v svoje podle namene. »Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe,« je najlepši nauk Kristusov in s tem gremo tudi mi v boj in ne kakor klerikalci t. j. oni, ki nas imenujejo krivo-verce, ki pa sami učijo ravno nasprotno: Zabodi sovražnika naravnost v srce. Dovolj muk in trpljenja moramo prestati v življenjskem boju in potem se naj še koljemo med seboj. Ker smo proti takemu delovanju, proti takemu sirovemu učenju in razlaganju sv. vere, nas imenujejo — brezverce. Kmetje, sodite sami in prepričali se bode kmalu, kdo je brezverec. Pri teh volitvah pa stopite na lastne noge, sami izpolnite volilne listke in ne pustite, da bi nad vami zopet gospodarili oni, ki so vam že prizadjali dovolj krivic . . .

Klerikalni Jarc in učiteljstvo.

V Mirni peči je imel klerikalni Jarc shodek, na katerem je posebno udrihal po naprednem učiteljstvu in po našem kandidatu za državni zbor, po gosp. Eng. Ganglu. Komur je znan gosp. Gangl, ta mora priznati, da je gosp. Gangl mož, ki hrepeni vedno in povsod po pravičnosti in nikdar ne dela — tudi ne na shodih, krivice nikomur — kakor jo je delal Jarc naprednemu učiteljstvu.

Kdor pozna količkaj našo ljudsko šolo in upošteva vse okoliščine, pod katerimi deluje učiteljstvo v njej, ta mora priznati, da naše učiteljstvo vrši nad vse vestno in požrtvovalno svojo dolžnost in so klerikalni napadi na učiteljstvo le gola laž in hinavščina. Duhovniki rohne zoper učiteljstvo s prižnic, seveda, ko jim za to ni potreba dajati odgovora pred sodni-

jo, ker oni blatijo vedno tako splošno in ne navajajo nikakega imena, da jih nihče tožiti ne more. Tako hinavsko obrekovanje počenjajo v neštetih cerkvah, pod krinko službe božje. Je - li krivično obrekovanje v cerkvi krščansko? Kako se natolecuje učiteljstvo od strani duhovščine, nam pa kaže tudi sledeči slučaj:

V Dražgošah na Gorenjskem je župnik, ki je takoj, ko je pred nekaj leti prišel v ta kraj, pričel ljudi hujskati in spletkariti zoper tamošnjega gosp. učitelja Stupico, o katerega preganjanju smo našim cenjenim naročnikom že poročali. Ta župnik je podpisal zoper gosp. učitelja Stupico ovadbo, v kateri je trdil, da je g. Stupica povzročil, da so Dražgošani med pridigo kašljali in ropotali, da so v gostilni bogokletno govorili, da so upili okoli farovža itd. Dva druga fanta so pa nahujskali, da sta izjavila, da je v šoli učil, da je človek postal iz opice in se polagoma razvil. Župnika in oba fanta je g. Stupica tožil, ker je vse rovanje zoper njega nesramna laž in obrekovanje. Obravnava je bila v Škofji Loki in pri prvi obravnavi je župnik vse utajil, da on sploh ni podal zoper g. Stupico nikake izjave; ko je pa bila druga obravnava, in se je župniku predložila pisana izjava njegova od glavarstva, ter se mu dokazalo s tem, da je duhovnik pri prvi obravnavi lagal, je hotel župnik obravnavo poravnati. Ta bi bila lepa; katoliški duhovnik, ki uči, da je krivo natolcevanje greh, sam namenoma natolcuje, ko se mu pa to dokaže, hoče vse poravnati; krivično preganjani in žaljeni učitelj naj bi pa potem vse poravnal, sam pri tem trpel, bil prestavljen od deželnega šolskega sveta, kar je bil namen, povzročiti po župnikovi izjavi. Tako podlago ima vse hujskanje duhovščine s prižnice in klerikalcev na shodih zoper napredno učiteljstvo, ki govori in natolecuje to učiteljstvo z brezverskim učiteljstvom, brezversko — svobodno — šolo in brezverskim poukom. Nekatoliško in brezversko je bilo postopanje tega duhovnika proti poštemu učitelju in smo slišali, da je bajje potem še izjavil, da če bode obsojen, da bo kar neko noč izginil, da se ne bo vedelo kam. Koliko je na tem resnice, ne vemo, vemo pa, dokler ni bilo v Dražgošah tega župnika, je bil v Dražgošah mir, saj je že 16 let gosp. Stupica tam učitelj. Kaj, ko bi mi pričeli prinašati in priobčevati resnično brezversko počenjanje, ki ga uganja duhovščina?

Klerikalni Jarc je pa proti gosp. Eng. Ganglu zaradi tega, ker je učitelj, govoril sledeče: »Gangl stoji na čelu tistega dela učiteljstva, ki zahteva dve reči: Prvič, da se prežene duhovnika iz šole in da naj krščanski nauk v bodoče razlagajo otrokom učitelji po svoje. Druga zahteva pa je, da naj se ljudski (seveda Jarc je profesor, ga plačuje država in dobi še mastno plačo od deželnega odborništva, da se

redi) učitelji plačajo tako, kakor državni uradniki, in v ta namen naj se davki povišajo — kajti brez izdatnega povišanja davkov ni nobenih sredstev na rãzpolago za tako povišanje.« — Obe trditvi sta nesramna laž!

Gangl je spisal za ljudsko šolo berilo, ki si ga lahko ogleda vsak oče pri svojem sinu ali hčeri, ki hodi v šolo, da je to berilo spisano v krščanskem duhu, ker sicer bi ga ne odobrilo ministrstvo in ne odobrilo deželni šolski svet. Dokler torej uči učiteljstvo po tem berilu, se ni bati, da prežene učiteljstvo duhovnika iz šole in se ne more očitati, da je pouk brezverski, torej je vse zgoraj navedeno od prof. Jarca — obrekovanje. Naše učiteljstvo uči in izvršuje natanko zakone, ki mu predpisujejo »versko - nramno« vzgojo. Nadzorniki strogo nadzorujejo učiteljstvo in bi se gotovo pritožili, če bi se učiteljstvo ne ravnalo po zakonih in ne učilo »versko-nramno«. Ker pa takih pritožb ni, je vse tako očitano golo obrekovanje in se duhovnikom ni potreba bati, da bi jih učiteljstvo vrglo iz šole. Ukaze učiteljstvu daje tudi v tem deželni šolski svet, v katerem je tudi prof. Jarc, učiteljstvo se ravna po teh ukazih, pritožb ni; torej, dokler se ravna učiteljstvo po ukazih deželnega šolskega sveta, se ni bati, da bi učiteljstvo vrglo duhovnike iz šole in so vsi tozadevni očitki golo obrekovanje in laž. Učiteljstvo moli pred in po pouku z otroci, to lahko pričajo nadzorniki in voditelji; dokler torej molijo učitelji z otroci, se ni bati, da bi učiteljstvo vrglo duhovnike iz šole in, da bi učilo učiteljstvo verouk po svoje.

Hinavei so, obrekovalci in lažniki in mi jim še več lahko dokažemo, da so lažniki, če trdijo, da hoče napredno učiteljstvo vreči duhovščino iz šole, da če uvede brezverski pouk v šolo. »Po njih delih jih sodite!«

Sedaj pa glede plač učiteljstvu! Dr. Šusteršič je rekel v deželnem zboru, ko je gosp. Gangl predlagal, da naj bi poslanci in deželni odborniki zastonj opravljali te posle, da se s tem kmetu prihrani nekaj stroškov in denarja: »Da zastonj ne bo kaj pridra poslancev!« Seveda je bil prof. Jarc tudi zoper Ganglov predlog, saj on vleče lepe denarje od davkoplačevalcev kot deželni odbornik. Da se pa vsled zvišanja plač učiteljstvu ne povišajo kmetu davki, je gosp. Gangl predlagal davek na hranilnice, posojilnice in druge denarne zavode, ki itak dajejo denar v dobrodelne namene in nazval ta davek kulturni davek. Tega davka ne bi občutil niti kmet, ne delavec, bi se nikomur ne poznal, ker bi ga dajali denarni zavodi, ki pri tem tudi ne bi trpeli. Koliko bi bilo s tem pomagano šoli in učiteljstvu, ki bi lahko potem delalo le za šolo in mu ne bi bilo potreba iskati postranskih zaslužkov. — Ta Ganglov predlog je bil sprejet, a če bi se ne pazilo — so hoteli klerikalci ta davek in denar

porabiti še v druge namene. Sploh pa Gangl zahteva, da se davki porazdele pravično, da bodo bogatini plačevali več in da država prevzame tudi stroške za šolo in učitelje, da tega ne bo potreba plačevati deželam, ker država ima skoro več pravic do šole, nego dežela, zato naj prevzame tudi stroške za šolo, ne pa, da občine in dežela plačujejo, država pa ukazuje. — Gangl hoče, da bi država plačevala ljudsko - šolske učitelje, kakor plačuje prof. Jarca. S tem bi bile dežele in kmet na davkih razbremenjeni. Torej je vse govorenje glede povišanja davkov radi učiteljstva — podlo hujskanje!

Očital je klerikalni Jarc učiteljstvu tudi, da je za razporoko. Sv. zakon je bil nam še vedno svet! Ni pa svet onim hinavcem, ki to nam očitajo! Kdo je ločil zakon učitelja gosp. Grmeka? Ali niso s tem, da so predstavili učitelja Grmeka drugam, nego ima službovati njegova žena, dejansko ločili sv. zakon; ali niso grešili s tem zoper svetost sv. zakona; ali niso bili to klerikalni člani deželnega šolskega sveta, ki so predstavili Grmeka v Krašnjo, njegovo ženo in otroka pa pustili v Komendi; ali ni član deželnega šolskega sveta tudi prof. Jarc? In on se upa očitati, da hoče kdo grešiti zoper svetost svetega zakona? Po njih delih jih sodite!

Razjasnili smo neresnične vesti, ki jih trosi klerikalni kandidat in »Domo-ljub« št. 36 med državnozbornske volilce na »Dolenjskem« in poudarjamo, da mi volimo Engelberta Gangla, c. kr. učitelja, ki je naš rojak in je poštenjak, ne pa nje, ki se nam z lažmi priporočajo!

§

Žitnikov shod v Šturju ali na Vipavskem se dela dan.

Dne 8. septembra je sklicala kmečka zveza shod v Šturju. Udeležilo se ga je nad 500 ljudi.

Župnik se imenuje samega sebe predsednikom shoda, ter štiri podrepnike za reditelje.

»Župnik ne bo predsedoval, predsednika bomo volili,« zagrmil iz množice. »Ekar bo naš predsednik!«

Gromovito ploskanje in Živio - klici. Za Ekarja glasuje več nego tri četrtine zborovalcev.

Župnik strmi, Žitniku se obraz še podaljša, Perhave, dekan vipavski in Breclj so silno slabe volje.

»Po katerem paragrafu pa zahtevate volitev?« kriči obupni župnik. »Kdor ne bo poslušen, ga vržem ven!« Splošna veselost na račun tega uspelega dovtipa.

Ekar nastopi kot predsednik shoda, a župnik in Žitnik ga skušata vreči z lastnimi posvečenimi rokami z govorniške mize, ljudje to zabranijo.

Predsednik ponudi Žitniku besedo, da poroča o svojem delovanju, kar ta odkloni, češ, da je preveč nemira. In kljub temu, da mu predsednik jamči za mir in red, se Žitnik brani govoriti, ker je videl, da nameravajo njegovi volilci spomniti tega korarja, da delajo obljube dolgove. Kajti pred par leti je na volilnem shodu obljubil svojim volilcem mnogo, mnogo, in namesta, da bi vršil svojo dolžnost, se je bolj brigal za jezuitsko pisarijo v izdajalskega »Slovenca«. Po pravici sta se bala s Perhavcem, da dobita zasluženno nezaupnico.

Zato je peljal župnik to klerikalno gospodo in nekaj bačkov v župnišče, kjer so se zaklenili in zborovali po § 2.

Žal, nismo čuli poročila o »delovanju« teh dveh poslancev, pa saj poznamo njih politiko, ki je nesreča za Slovence. Najprvo skrbe za svoje malhe in korita, potem dolgo nič, potem šele potegnejo raje z nemškimi šparkasami in nam nasprotno vlado, kot da bi skrbeli za malega kmeta in delavca. Zato hočemo ž njimi kmalu obračunati.

Župnik Kromar laže vedoma v »Slovenca«, ko pravi, da so mu napravili ta Fiasko Tržačani in Goričani. Razen dveh Tržačanov in par Ajdovcev, so zborovali samo Žitnikovi volilci, za to imamo stotine prič. — Kar se pa tiče nemira, se ni na shodu nihče tako pregrešil zoper javni mir in red, kakor župnik, ki je z rokami napadel predsednika.

Med navdušenim popevanjem himne: »Hej Slovani!« smo odhajali z zborovanja.

Žitnik pa naj se zahvali Kromarju za to, da ga je držal v grdi zmoti o klerikalnih akcijah pri nas.

Kar je med klerikalci poštenih ljudi, vsi zapuščajo gnile klerikalne vrste, saj so tam le še najhujši pretepači in zločinci. Tako je pred kratkim nahujskal falirani lemenatar Vrtovec »Čuke« na poštene fante, da so le - te napadli z noži in jih ranili. Dne 11. septembra so pa ranili v Ajdovščini nekega naprednega Lulika, češ, za liberalce ni prostora v njih gostilni. — To so sadovi klerikalne »izobrazbe«.

Župnik je napravil po tem shodu obed na čast državnemu poslancu Žitniku. Iz zanesljivega vira vemo, kakšni ljudje so bili pri tem omizju. Ni bilo župana šturskega, tudi ni bilo občinskih odbornikov, pač se je moral Žitnik bratiti z Zepelnom, Janezom Jarnejevim, Albertom in Valičem, s katerimi ne sede pošteni Šturci radi niti v isti gostilni. Še Manjk in Noli sta manjkala, to bi bila družba! Take ljudi privoščimo izdajalskim klerikalcem od srea.

Po vsej dolini se je bliskoma razvedelo o tem shodu. Pred par leti je bilo Šturje najzanesljivejša trdnjava klerikalcev na Notranjskem, danes je kljub župnikovemu terorizmu najbolj napredna. Odkar

so začeli klerikalci preganjati šolsko družbo, delati za nemško šparkaso, bratiti se s Schwarzem, denuncirati poštene Slovence kot veleizdajalce in preganjati očeta Slovanov in domovine, Hribarja, ne zaslužijo drugega, nego največje zaničevanje, katero jim že kažejo lastni poštenejši somišljeniki.

Vrlim šturskim možem: Slava!

Odkup bire ali kolekture.

Ne moremo tajiti, da je naš kmet, zlasti v poslednjih 60. letih mnogo napredoval. Oprostil se je po letu 1848. tlake in desetine, robstvo ali suženjstvo pa je bil odpravil že cesar Jožef leta 1781. Med tista starodavna zemljiška bremena, katera še spominjajo našega kmeta na nekdanjo odvisnost, spadajo cerkvene in duhovniške kolekture ali bine. Od nekdanj mogočnih graščakov, kateri danes niso nič drugega, kakor veliki kmetje, se je popolnoma oprostil. Oprostiti se mora še od drugih starih, dandanes brezpomembnih bremen. Župniki, duhovni pomočniki, organisti, cerkvniki in drugi cerkveni uslužbenci dobivajo še danes del svoje plače v naturi, v pridelkih zavezanih zemljišč. Davščine v pridelkih nas spominjajo na tiste stare čase, ko so bile menjave blaga in pridelkov skoro edine kupčije in glavni promet med ljudstvom. Dokler so kmetje sami v občini vzdrževali cerkve in njihove organe, dokler svojih pridelkov niso mogli spraviti v denar, so bile dotacije v naturi umestne. A danes so se razmere tako izpremenile, da take davščine nimajo nobenega pomena več. Bira znači le mal del duhovniških dohodkov, večji del svoje plače dobiva duhovnik v denarju. V naprednih deželah se je bira že večinoma odpravila.

Postopanje pri odkupu kolekture na Kranjskem ureja deželni zakon z dne 13. junija 1882 (št. 25 de 1886), kateri določa bistveno: Nepremeljive denarne in prirodinske davščine, pristojne cerkvam, župnijam, njihovim organom in služabnikom, katere obstoje kot realna bremena, se imajo odkupiti, v kolikor se to še ni zgodilo vsled ces. patenta z dne 4. marca 1849. — Semkaj spadajo davščine, katere opravljajo cele občine, ali pa posamezni občani od svojih posestev cerkvam, njihovim organom in uslužbencem. Med naturalne davščine spada tudi delanje. Odkup se izvrši tako, da se plača vrednost nepremeljive davščine, katera se določi po povprečnih cenah dotičnih naturalij v desetih letih, kjer ni tržnih cen, po izvedencih. — Od vrednosti letnih davščin (pridelkov) je odbiti stroške pobiranja. Ti stroški se po drž. zakonu z dne 19. septembra 1898 o uravnavi kongruje računajo upravičencem na 20 odstotkov. Ostala čista vrednost je odkupna glavnica in nje 5% obresti so

letni dohodek upravičenih prejemnikov. Po teh določbah si bo vsak zavezanec vsaj približno sam izračunal, koliko mu bode plačati, ako se odkupi bire enkrat za vselej. Ako je n. pr. bira, katero je dolžan dajati, čiste vrednosti 5 K na leto, mu bode plačati odkupnine 100 K, da se oprosti te davščine za zmerom.

Odkupno glavnico je plačati v 20 enakih letnih obrokih, ako dolžnik ne more ali ne mara tega plačati takoj, ali pa v krajših obrokih, kar mu je prosto. Plačuje se pri davčnih uradih, kakor druge davščine. Oprosti se tedaj dolga lahko takoj, ali pa vsaj v 20. letih. Prepričani smo, da bi ogromna večina kmetskih posestnikov odkupnino bire takoj plačala. Kdor ima količkaj kredita, bo lahko dobil denar pri kakem denarnem zavodu, katerih imamo dovolj.

Za obravnave in razsojo so pristojna c. kr. okrajna glavarstva. Odkup lahko zahtevajo upravičenci ali zavezanci. Ker upravičenci (župniki itd.) tega niso storili v enem letu veljavnosti zakona, t. j. do 8. decembra 1887, jih mora okrajno glavarstvo tudi na zahtevo samo enega zavezanca pozvati, da vložijo v enem mesecu napovedbe glede vseh, v isti davčni občini se nahajajočih zavezancev. Ako upravičenec tega ne stori, se mu na njegove stroške uradoma postavi oskrbnik.

Mnenje, da mora biti za odkup večina v občini, je napačno. Odkup provzroči lahko samo eden posestnik za celo davčno občino. Prošnjo, katero seveda lahko podpiše več zvezanih posestnikov, je vložiti pri pristojnem okrajnem glavarstvu, kjer se uradoma vrši daljno postopanje. V prošnji naj se navede, glede katere bire se zahteva odkup in od katerega posestva.

Stroškov se ni bati. Napoved z izkazom zavezancev in kakovosti bire mora upravičenec sam predložiti. Ako bode delal sitnosti in neopravičene ovire, bo sam trpel stroške svoje trme.

Znano nam je, da tudi mnogi duhovniki, katerim ne ugaja, z vrečami beračiti od hiše do hiše, žele, da se bira odpravi, a boje se zamere tistih, ki hočejo imeti vedno kmeta v krempljih. Tako je tudi pri kmetih. Večina gotovo želi odveze, a nihče si prav ne upa pričeti. Strašijo ga s tem, da bo moral stroške trpeti tisti, ki prične, kar pa ni res. Gre za odkup bremen posestev cele davčne občine in ne samo posameznikov, za razdolžitev kmet-skih posestev.

Tudi to je del agrarnega vprašanja, o katerem se toliko govori in piše. Ako se je v drugih deželah bira odpravila, nam je neumevno, zakaj bi to ne šlo v naši deželi?

Naročajte in razširjajte „Slov. Dom“.

Politični pregled.

Volitve v Beli Krajini.

Za volitve, ki se imajo vršiti sredi drugega meseca v Beli Krajini, se klerikalci neznansko pehajo. Ako bi narodno-napredna stranka zastavila v ta boj ves svoj vpliv, bi gotovo bilo upati na zmago. Zmaga pri teh volitvah pa bi pomenila začetek neznosnega klerikalnega režima v deželi. V boj torej!

Jugoslovani v parlamentu.

Biankinijev »Narodni List« govori na uvodnem mestu o ustvaritvi enotnega češkega kluba in nadaljuje: »Češki vzgled mora tudi nam Jugoslovanom odpreti oči in nas prepričati o tem, da v politiki ne odločuje sila sangviničnega temperameta, temveč hladna moč dosledne in dobro premišljene taktike. Zategadelj je tudi že zadnji čas, da obrnemo obstrukciji hrbet in da stopimo proti sedanji vladi tako dolgo v stvarno in odločno opozicijo, dokler se nam ne dajo poročstva za pravično in objektivno presojo naših kulturnih in gospodarskih zahtev. Stopimo zedinjenemu češkemu klubu na stran kot enotna organizacija jugoslovanskih poslancev, da se razvijejo razmere med slov. parlamentarnimi skupinami tako, da nas težki časi, ki čakajo »Slovansko Enoto«, ne najdejo nepripravljenih.« Slovenski naprednjaki smo bili vedno tisti, ki smo se potegovali za enotnost jugoslovanske delegacije na Dunaju; delali smo vedno za skupnost — a imeli nismo od tega ničesar drugega, kakor to, da smo plačevali za to skupnost vojne stroške in prenašali potrpežljivo vladne udarce. Zato bodimo v prihodnje previdnejši; kajti slovenski klerikalci so s svojo naravnost cigansko politično moralno ljudje, katerih se nam je še bolj čuvati ko vlade; ta udarja odkrito po nas, klerikalci pa rujejo v sporazumu z njo skrito proti nam. Sila razmer bode brezdvomno vodila zopet do skupnega nastopa na Dunaju; ali samo do gotovih mej in še to pod gotovimi garancijami. Naglašamo pa, da tega nezaupanja nismo zakrivali mi, temveč klerikalci, s katerimi pešeno skupno delo vsled njihove zavratnosti in sebičnosti sploh ni mogoče.

Dolenjski novičar.

d Engelbert Gangl na Suhorju. Dne 8. t. m. je imel kandidat Engelbert Gangl na Suhorju shod, ki je nepričakovano dobro uspel. Nad 200 zavednih volincev je z velikim zanimanjem sledilo lepim izvajanjem kandidata, ki so z navdušenjem sprejeli njegovo kandidaturo. Na shodu je bil navzoč tudi deželni poslanec Matjašič in župnik z malim številom pristašev. Hoteli so ljudstvo zadržati v farovžu, da bi

ne slišali Gangla, toda to se jim ni posrečilo. Shodu je predsedoval vrli suhorski župan Tomc. Matjašič je skušal z neslanimi opazkami motiti govornika, ko se je pa oglasil k besedi, se mu je ljudstvo smejalo in še ženske so bile jezne na »vrlega« poslanca. Na svoja izvajanja je dobil krepak odgovor. Vrli Suhorčani, držite se gesla: **Bela Krajina Belokranjecem.**

d Engelbert Gangl na Radovici. V nedeljo, dne 11. t. m., je sklical naš kandidat shod na Radovici. Ob istem času je imel shod tudi prof. Jarc. Gangl je bil prisoten pri shodu prof. Jarca in mnogo njegovih napačnih izvajanj krepko zavrnil, za kar se pa prof. Jarc kot poštena duša ni brigal in je trdil svoje naprej. Ko se je oglasil Gangl k besedi, so nekateri nahujskani klerikalni možje pod vodstvom profesorja Jarca samega shod razbili, ker so se bali, da bo Gangl povedal resnico. Gangl je imel na to shod na cesti ob velikem številu volilcev. Prof. Jarc ga je skušal z neslanimi opazkami izzivati, za kar je pa moral marsikatero bridko slišati in to iz ust kmetov samih. Za Jarca je pri klerikalnem shodu glasovalo samo nekaj okoli stoječih mož. Radovčani, bodite zavedni: **Bela Krajina Belokranjecem!**

d Prof. Jarc v Metliki. V nedeljo, dne 12. septembra je imel klerikalni kandidat v Metliki shod. Ker si ni upal na javno, je bil shod v klerikalnem konsumnem društvu. Prof. Jarc je imel to lepo nalogo, da ni volilec nič novega povedal, ampak samo zabavljal čez liberalce in g. Gangla, in temu naprtil toliko neresničnih besed, da so že kmetje, ki Gangla dobro poznajo, začeli zmajevati z glavami in so sami rekli, da vse to ni res. Ko se je nato oglasil k besedi jurist Fux, so začeli nahujskani klerikalci takoj upiti, da ne sme govoriti in prof. Jarc in Matjašič niso imeli niti toliko korajžje, da bi ljudstvo pomirili, ter da bi slišali resnico. No, gospodje že vedo, zakaj, imajo že slabo vest. Po shodu se je vnel na trgu živahen razgovor, kjer se je kmetom vse razjasnilo, da so začeli drugače o vsem misliti. Pri tem živahnem razgovoru je nek strasten klerikalec udaril nekega meščana, nakar se je vnel pretep, pri katerem jo je Jarc takoj odkuril. Tako hujskajo klerikalci svoje ljudi, ki jim vse verjamejo, s tem pa sami v nesrečo padejo. Na shodu je bilo komaj do 150 ljudi, in še od teh mnogo naprednjakov.

d Belokranjeci, zapomnite si to! Na shodu na Radovici je rekel prof. Jarc, da ako hodi po Beli Krajini, zlasti v metliški okolici, niti življenja ni varen. Tako sodi klerikalni kandidat o Belokranjcih in takemu naj damo mi svoje glasove. Ne! Belokranjeci, zavedajte se že enkrat, da ste samostojni gospodarji in držimo se zato trdo našega gesla: **Bela Krajina Belokranjecem** in ne takim ljudem, ki jo blatijo.

d Iz velikolaškega okraja. Hudo in slabo leto je letos. Dvakrat nas je obiskala toča, kar dva dneva za vsopred. Pri tem pa še veliko dežja, črv, bolezen in svinjska zaprtija. Res, kakor, da bi se bilo vse proti nam zarotilo. Denarja ni dobiti, ali dati ga moramo. Davki in drugo, posebno pa tisto nebodigatreba, šolska globa. To leto je zanjo posebna žetev, še nikdar se ni tako kruto terjala kot letos, in še tudi nikdar je ni bilo toliko. To ve povedati celo okrajno sodišče velikolaško, to vesta povedati orožniški postaji v Velikih Laščah in v Vidmu. Uradni gospodje velikolaški se kar spogledujejo, ko slišijo pogovor: Urša, katerega pa je danes prignal žandar? Ej, danes je Ponžila, včeraj je Rutarja. No, Matevž, kdo bo pa jutri na vrsti? Najbrž bo Gregorčan. Skozi celo leto v najhujšem delu so tirali ljudi v zapor in vedno le radi šolskih zamud. Res se uradne glave velikolaške kmetom smejejo, ko se dela z njimi, kakor da bi bila albanska vstaja. Lahko pravijo ljudje, in to po vsej pravici: Prav vam je, to ste zaslužili si sami. Sedaj vidite, kaj so pomenile ob zaključku izvolitve tiste generaldešarže. Takrat so letele v zrak, sedaj pa padajo po vaših plečih. Odkar je naš poslanec Jaklič v deželnem šolskem svetu, od takrat je vsaka prošnja ali pritožba zastonj, od takrat vedo povedati kazenski prostori, kamor se tirajo očetje in matere brez usmiljenja, ako otroci doma lačni jokajo, brez odpusta, ako žaluje onemogla žena za možem. Kazen je kazn, to se mora dopolniti. Gospod poslanec Jaklič — ali si pozabil, kaj si ti kmetom obetal? Ni zadosti, da nič dobrega ne storiš, tudi hudega nič ne braniš. Poznal si nas samo ob volitvi, ko si dobil enkrat na glavo cilindar, se za kmeta ne zmeniš. Po Kočevskem sedaj iščeš glasov in imaš tam shode, vedi pa, da tam vrabce loviš in da ti bodo pri tem doma pure zletele. Zakaj pa tukaj ne napraviš več shoda, ali se ne upaš? Veš, da bo pri prvi volitvi osveta in tega se bojiš. Veš dobro, kaj si zaslužil!

d Iz Št. Jerneja. Že dolgo nismo ničesar čitali v vašem listu iz naše vasi. Zadnje novico menda takrat, ko je na veliko začudenje, kar čez noč zrasel mož iz slame in naznanil, da je izvoljen nov župan iz zelene Štajerske, ki je prišel v novo selo med klerikalne brambovce. — Pri takratnih zadnjih občinskih volitvah so zmagali v 2. in 3. razredu klerikalci, ter izvolili za župana Fr. Novoselca. Bili so nekaj časa z njim zadovoljni. Ko pa je prišlo pri neki seji med Novoselcem in župnikom Lisjakom do nesoglasja glede stare občinske šole, katero je župnik hotel, da se naj prepíše na farno cerkev, je občina z županom proti temu ugovarjala in ni privolila v to. Od takrat je nastalo med njima neprijateljstvo in je moral župnik Lisjak preklicati vse, kar je razleco govoril žaljivega čez Novoselca. Od

tistega časa se je gojilo med njima sovraštvo, dasi ne navidezno. Iz temnih prostorov farovških pa je odzdaj kuhalo na tega moža nekaj groznega in prežalo na vsak njegov korak. Kar naenkrat pa se je v glavi klerikalnih odbornikov pojavila misel, vzeti lastnikom pašnika pravico, pobirati ob času sejmov štantnino, dasi so leti uživali to že 60 let, katero jim je bil še cesar Ferdinand podpisal. Tako so hoteli klerikalci prilastiti to pravico občini, lastnikom pa plačati najemnino, cesar pa niso dosegli. Najhujše je bilo za nje, ker se je temu protivil tudi župan Novosele. Plačilo zato pa je dobil župan Novosele. Sedaj so poslali klerikalni odborniki Novoselecu nezaupnico. Vzrok je bil, ker ni izposloval po toči (še lansko leto) prizadetim posestnikom vinogradnikom podporo. Črna suknja ni doma, je še nekje v sveti deželi; a brez tega glavarja bodo morali sedaj njegovi ta brihtni petolizniki podati tehtne vzroke glede županove nezaupnice. Nadaljno bomo poročali prihodnji teden, ko poizvemo o izvršitvi seje.

d Iz Krmelja pri Št. Janžu. V kantini se je hrana delavcem zopet podražila od 1 K na 1 K 20 vin.; za en del se temu ni čuditi, ker je baje s kantino vsako leto izguba in denarja pri »Werku« tako primanjkuje, da še peku ne morejo redno plačati njegovih žemelj, ampak mora na svoje solde čakati po več mesecev. Poleg tega pa tudi kakovost jedi ni najboljša, za kar si pa v »Werku« ne delajo skrbi; delavci imajo s premogom zamazane želodce, bodo vže potrpeli, kaj ne? Direktor so nas zapustili in šli v Trst, kjer je njih stalno bivališče. Solz ne bomo točili za njimi, če jih tudi nikoli več ni nazaj. Govori se, da namerava tudi g. nadinženir oditi iz Krmelja. Potem bo lahko naš postajevodja igral v Krmelju najvišjo vlogo — in zlati časi bodo tu.

d Ciril-Methodova podružnica v Šent Rupertu je priredila v četrtek, dne 8. septembra, veselico, pri kateri so sedelovala sokolska društva iz Mokronoga in Št. Janža, Trebnjega, Novega mesta in Velike Loke. Goste je pozdravila gospodična Frelihova iz Št. Ruperta. V svojem govoru je poudarjala pomen Ciril-Methodove družbe, ki je že toliko žrtvovala v obrambo naroda proti sovražniku, ki skuša z denarnimi sredstvi, organizacijami in vsemogočnimi sredstvi stisniti naš narod in ga potujčiti. Naglašala je nalogo zavednih slovenskih mater in očetov ter nas bodrila, da se trdno oklenemo naše prekoristne družbe in ž njo po svojih najboljših močeh sodelujemo ter jo podpiramo pri njenem delovanju. Ko je govornica svoj vznešen govor končala, se je pričela kmalu igra: »Trije tički«. Igra je vzbudila s svojim dobrim humorjem ob preciznem, izbornem izvajanju pri gledalcih obilo smeha. Po igri je goste zabavala šaljiva menažerija in lov na dobitke. Sokolska društva iz Mokro-

noga, Trebnjega in Novega mesta so se zbrala na Rakovniku in po preskušnji odkorakala skupno v Št. Rupert. Sokol iz Velike Loke pa je došel s popoldanskim vlakom. Kljub nagajivemu vremenu so izkazali vsi svojo dovršeno izvežbanost. Mokronoški Sokol, ki obstoja komaj dobrega pol leta, je s svojim pododsekom iz Št. Janža izvajal dokaj težke vaje zelo spretno. Najbolj smo se pa seveda čudili vzornim vrstam Novomeščanov. Ohranili smo si vse v dobrem spominu in jim kličemo: Na svidenje kaj kmalu! — Da bo kaplan Štrajhar poskusil s svojo čukulado kakšen »štrajh«, smo že vnaprej mislili. Dva kolesarja iz Mokronoga sta došla nekaj fantov proti Št. Rupertu. Ker nista mogla zvoniti (prvega je bolela roka, drugi je imel zvonec pokvarjen), sta jih kar ustmeno prosila za prostor. V odgovor pa dobila: »Ali zvonec, ali pa nož!« V Št. Rupertu je čakala došlece Štrajharjeva garda pod njegovim vodstvom, in kazala svojo izvežbanost z žvižganjem. Tako je šentruperska čukarija, ki gineva kot trhel les, hotela pokazati svojo onemoglo jezo, a si je pela sama sebi: Momento mori!

d Iz Semiča. Veleoslavnemu občinskemu uradu svetujemo, da takoj pusti narediti ograjo na trgu okoli Starihove hiše, katera razpada in se ruši na trg, tako da si ni človek nikdar varen iti mimo hiše. Posebno pa še sedaj, ko se šola prične, je za otroke velika nevarnost. Bati se je vsak čas poloma. A osojnski kimavci se zato nič ne brigajo. Kofalt & Ko., ako znate tako visoke občinske naklade staviti, morate tudi za ljudsko varnost kaj storiti! Sicer bodete kmalu s stolčka zleteli, ker se že trese. Še nekaj; zahtevamo tudi, da se iz občinskega urada odpravi nemški pečat, kateri naj bo samoslovenski. Za tistih par krošnjarjev, ki znajo samo frajljih in pa frštecih, zadostuje samoslovenski pečat. Isto velja tudi na občinskih deskah. In sicer za vse občine: Črešnjevce, Vini-vrh in Kot, posebno v Kotu se odlikuje na prvem mestu: Dorf finkel! itd. — G. župan, nikar se ne delajte sami iz sebe noreal!

d Iz Semiča. Naš odišli Mirko nam je le še za zabavo preskrbel, predno je šel. Ustanovil je namreč »Slovensko Stražo«, ki ima baje namen, stražiti njegove ljubljenske, seveda v Semiču in Črnomlju, da mu ne bi kdo v zelje zahajal. Tako je prav, g. Mirko! Res ste odprte glave!! Marsikatera tercijalka je vzdihnila: le naj gre k vr . . . , saj nam ni nič dobrih naukov pustil, da je še en čas tu, pa bi vsa mladina začela ponoči tako ven hoditi, kakor je on! Srečni Savinci! Dober tek!

d Za kratek čas. M i c a: Urša, kje si pa b'la? — U r š a: Sem b'la v cekve, sem šla k spuvde. — M i c a: Pri katerem si pa bla? — U r š a: Pri fajmeštre, pa de vem, ne bi šla. — M i c a: Zeki ne? — U r š a: Zat, ker je neumen. — M i c a: Kok to? — U r š a: Reku mi je, le hitro povejte, ker

nimam časa, grem krmo sušit. — M i c a: Ni mogoče! — U r š a: Je res. Nazadnje me je pa še vprašal, koga bo moj mož volil; pa sem rekla Gangla, pa bi kmalu spovednico zrušil, ter rekel: proklet bo, kateri tega voli, nič mi ni dal odveze. — M i c a: Ho, ho! Tudi moj Janez bo Gangla volil, ker Jarc še v grmu nč prida ne naredi, kaj bi napravil še v državnem zboru!

d Iz Verčice. Dne 8. septembra smo pri nas imeli žegnanje. Kakor običajno, so se razobesile na zvoniku slovenske trobojnice, ki pa ni bilo šolovodji od šulferajna nič povolji; tako ga je bodlo v oči, da ga je še krč prijel in je takoj odkuril v ljubljansko kazino po zdravila, ko je krč malo ponehal. Tako g. šolovodja, sedaj saj vemo za sredstvo. Kadar vas bomo sili, saj vas smo že itak, pokazali vam bomo belomodro-rdečo barvo, pa bo treba iti spet v kazino. Nismo mislili, da so Germani tako zajčje krvi.

d Iz Kota. Kočevarji se nam vedno bolj bližajo, vsak čas bomo prišli Germanom v roke, ker naši sosedje poslušajo vojskujočega Germana Hansa Luscherja, ki je sedaj na vojaškem dopustu, ter vedno hujska in dela propagando zoper slovenske šole itd. Čudno se nam zdi, da sme tako delo opravljati kot vojak. Ali je tem Bismarkevcem res vse dovoljeno? Hansi! Pomislite malo tri leta nazaj!

d Sodraški poštenjak Anton Lovrenčič, namestnik župana in predsednik »Čukov« je zelo velik poštenjak, da takega ni daleč naokrog. Ljudstvo ga pozna po njegovem delovanju. Ko je pred časom trgovec s prašiči peljal prašiče čez Sodražico, pa mu je prašič obolel. Trgovec še ni poznal tega moža, mu je prašička izročil in rekel: stroške ti že nazaj gredoč povrnem, če živi, ali pogine. A Lavrenčič, zvita glava, pa pravi: je že dobro! in si misli, to je za me ugodna prilika. Trgovec res pride nazaj in vpraša: »Kaj je z mojim prašičem?« — Lavrenčič mu odgovori: »Je že poginil, moj hlapec ga je že zakopal, daj mu krono, ker sem mu obljubil jaz, da jo dobi od tebe.« **Prašič pa ni bil poginil, ampak Lavrenčič ga je bil prodal za 30 K nekemu svojemu prijatelju.** Res, dolgo je bila prikrita ta stvar, a na svetlo vse nekaj pride. Ko je trgovec izvedel, kako ga je nkanil, je precej prišel pogledat prašiča in videl je, da je res njegov. Trgovec ves razburjen, ko vidi, kako ga je ogoljufal, pa pravi: »Lavrenčič, sedaj te šele poznam, kakšen poštenjak si!« — Gospod župnik, kakšne može ste izbrali za občinski odbor, ko je bilo rečeno: sami katoliški možje bodo voljeni v odbor. Lavrenčič je pa res vzgleden katoliški človek, ker njegova dela so dela usmiljenja. Ni čuda, ko pravijo ljudje: kar zna, to pa naredi. Gosp. župnik, lepe prijatelje imate: Lavrenčiča, Mežana in gospo Mežanko. Ona vam ve tudi kaj o abstinentih povedati. Res, lepi prijatelji!

Gorenjski novičar.

Jesenške novice.

g Gledališko društvo na Jesenicah prične delovati dne 18. septembra z D. A. Guimerovo dramo »V dolini« in hoče že s tem prvim oficijalnim nastopom pokazati, da so v društvu moči, ki bi bile prikladne tudi za kak večji oder. Društvo se je ustanovilo koncem lanske gledališke seziže in je imelo dve predstavi: »Zmešnjava na zmešnjavo« in drugo »Županova Micika« in »Povratek«. Odbor je gledal, da je pridobil v poletju nekaj novih moči in mnogo repertoarja, kar je stalo dokaj denarja, osobito, ker se je delala nova garderoba, ki šteje danes okroglo 100 kosov. Treba bo seveda napraviti še marsikaj, n. pr. svetilke, razne predmete za maskiranje, rekvizite in dekoracije. Društvo razpolaga z najetim odrom pri »Jelenu« na Savi, a ima poleg najetih kulis tudi jako lepe lastne kulise, ki bodo prišle pri prvih predstavah na oder. Poklicalo se je strokovnjaka, ki je cenil nove naprave na odru na 500 K in garderobo na 400 K. Gledališko društvo ima namen, uprizarjati gledališke predstave vseh vrst, ne oziraje se na politične razmere in gojiti izrecno samo pravo gledališko umetnost, kolikor je je mogoče v diletantskih krogih. Društvo bo uprizorilo vse, kar je v tem oziru dobrega, bodisi take, ali take vsebine. Z veseljem opažamo, da je zanimanje za društvo veliko. Igralski zbor šteje krog 30 članov; sedaj se ustanovi pevski zbor, ki bo baje pričel z oktetom, a se v kratkem pomnoži v zbor, ki bo štel najmanj 20 pevcev. Pozneje napravi društvo tudi mešan zbor. Članov šteje društvo danes 119 in je še priglasiženih, katere mora odbor šele sprejeti. Društvo prične prihodnjo sezijo z velikimi težkočami, ker nima denarnih sredstev in je navezano edinole na zaslužek pri predstavah. Repertoar za prihodnjo sezijo je mnogovrsten in ga bo gotovo predsedstvo objavilo. Vsem pa, ki jim je na srečo slovensko gledališče, kliče mo: Pomagajmo gledališkemu društvu z mnogobrojnim obiskom pri njegovih predstavah!

g Na bratski sestanek vabi vaditeljski zbor jeseniškega »Sokola« vse brate in prijatelje sokolske ideje v nedeljo, dne 18. septembra ob 3. popoldne v restavracijo »Sokol«. Ob tej priliki se bodo razdelile tudi diplome, katere so si priborili bratje pri drugem zletu gorenjskih sokolskih društev v Trziču in pri prvem zletu »Gorenjske sokolske župe« na Jesenicah. Naj bi nihče ne zamudil tega važnega sestanka. Na zdar!

g Vsi čitatelji, ki imajo izposojene knjige iz knjižnice »Prosveta«, se prosijo tem potom, da naj knjige čim prej vrnejo, ker se bo knjižnica nanovo izpopolnila in uredila. Uradne ure: vsako nedeljo od 9. do 11. dopoldne.

Novice iz Št. Vidu nad Ljubljano.

g Vzгляд zakonskega moža je brezdvomno nek občinski odbornik in največji Zabretov podrepnik iz vižmarske vasi. O tem človeku se je že dalj časa govorilo, da posebno rad vidi domačo deklo. Gotovega pa ni vedel nihče nič. A glej spaka! Pred kakimi 14. dnevi je žena tega svetohlinca ponoči zapazila, da je njen »zvesti« možiček tiho ustal iz postelje, ter se izmuzal po prstih iz sobe. Žena brž ustane in mu tiho sledi. Pa — oj groza: našla je svojo zakonsko polovico v deklini postelji. Kakšna rabuka je pri tem prizoru nastala, si lahko mislimo. Seveda je morala dekla takoj od hiše. Toda ljubezen do oženjenega ljubčka je ni pustila daleč. Nastanila se je takoj v sosednji hiši. Vendar smo mislili, da bo sedaj mir. A takoj naslednje jutro smo vsi presenečeni gledali, kako je goljufana žena svojega »ljubeznivega« moža za lase vlekla iz sosednje hiše — kjer je vasoval pri svoji ljubi celo noč — proti domu. Res nismo vedeli, bi se li temu prizoru smejali, ali bi pomilovali ubogo ženo. Radovedni smo, kaj porече k temu župnik Zabret? Ko bi kaj takega storil kak naprednjak, bi se on drl v »Domoljubu«, kot bi ga iz kože deval. Ker pa je to storil njegov najboljši bacek, bo pa lepo molčal in njegovo pohujšljivo početje prejkone še celo blagoslovil.

g Vince je sladko — teče prav gladko. Tako si je mislila marinarica Pepica z Broda, ter se ga je preteklo nedeljo v Koširjevi gostilni v družbi svojega ljubimca tako nasrkala, da je že v gostilni, potem pa še celo pot do doma klicala »Urha« na pomoč. Vsi, ki so jo videli, so se zgražali nad njo in delali osoljene dovtype na račun Zabretovih marinaric. Da, da, sadovi Zabretovih naukov se vedno češče in vedno lepše pojavljajo.

g Razglas. Ugodna prilika se nudi vsem onim, ki se žele poučiti o zakonski zvestobi. Vsa tozadevna pojasnila in vse potrebne nauke o tem daje radevolje in brezplačno Janez Trampuš p. dom. Jaklič, občinski odbornik in Zabret - Klanfarjev podrepnik v Vižmarjih št. 26.

g Št. Vid nad Ljubljano. V deželni bolnici je v ponedeljek umrl 76letni Alojzij Bitenc iz Podgore, brat šentvidskega mecena Andreja Bitenca, ki je šentvidski šoli zapustil 160 tisoč kron.

g Št. nad Ljubljano. Društvo »Žirovnikov zbor« priredi jutri, v nedeljo, dne 18. septembra veselico v gostilni g. Šusteršiča pri »Slepem Janezu« v Žapužah. Na sporedu je govor, petje, koncertna godba, ples in razna zabava. Vstopnina je prosta. Priredbi prisostvuje tudi ustanovitelj napredne organizacije v Št. Vidu g. Janko Žirovnik, nadučitelj itd. v Borovnici, po katerem si je društvo nadelo ime, da se s tem ohrani spomin moža, ki je vcepil šentvidski mladini v 19. letih svojega

delovanja v Št. Vidu mnogo dobrih naukov, obenem pa vzbuja vest njegovim preganjalcem. Društvo pričakuje obilne udeležbe, predvsem domačinov, ker če hočemo živeti, treba je vztrajnega dela, treba je, da se spoznamo. Vsak posameznik lahko uvidi, da ima že danes za Št. Vid zasluge društvo »Žirovnikov zbor«, ker le ono daje življenje sestankom in predavanjem, ki se redno vršijo in vzdržujejo. Le potom tega društva so se preprečile že razne hudobne nakane klerikalnega gospodstva v Št. Vidu, kar je javnosti znano. Pričakovati je, da se, kdor ima željo in upanje v boljše in poštenjše razmere v Št. Vidu, v nedeljo udeleži društvene veselice, da s tem kolikortoliko gmotno okrepi napredno idejo. Obenem bode užil pa tudi zabavo in razvedrila v poštenu, veseli družbi, brez hinavcev in kimavcev.

g Iz Todraža v Poljanski dolini. Nastal je ogenj dne 9. septembra ob pol 9. dopoldne na podu Jakoba Kavčiča, p. d. pri Jamruču na Gornji Dobravi. Na lice mesta je prihitelo na pomoč tratarsko napredno gasilno društvo, pod načelstvom Vaclava Palčka z dvema brizgalnoma. Videlo se je, da so tratarski gasilci jako dobro izvežbani, ker so ogenj tako hitro pogasili. Vsa čast gre takim gasilem, posebno pa še načelniku Vaclavu Palčku z Gorenje vasi.

g Tatvina, sredstvo deželnega šolskega sveta v svrhu disciplinarnih preganjanj naprednega učiteljstva na Kranjskem. Nekemu naprednjaku so v Železnikih izginila iz žepa pisma, ki mu jih je pisal, od klerikalcev krivično preganjani učitelj iz Dražgoš, gosp. Stupica. S pismi sicer ne bo klerikalcem prav nič pomagano, ker pisma so tako nedolžna, da ne bo mogoče niti enega uvažljivega dokaza doprinesti klerikalcem na podlagi teh pisem in še danes trdimo in stojimo na stališču, da nima deželni šolski svet niti enega upravičljivega vzroka, da bi proti g. Stupici disciplinarno postopal in je že to uradno nasilje, da se sploh pod takimi pogoji in okoliščinami še vodi zoper njega disciplinarna preiskava. Značilno pa je, da se pod vlado barona Schwarza krade in da se pod predsedstvom barona Schwarza v deželnem šolskem svetu uvažujejo ukradena pisma. Pisma so bila ukradena in ta pisma so se našla med akti proti g. Stupici na deželnem šolskem svetu. Ta pisma so šla skozi roke častnih članov »Slomškove Zveze«. No, ni Smrdelj edini! Pisma niso last deželnega šolskega sveta, niso bila oddana prostovoljno, temveč so bila vzeta nasilno, ker ima pa ta pisma deželni šolski svet, lahko smatramo deželni šolski svet kot tata ukradenih pisem. Pravcato banditstvo se je pričelo uganjati že po c. kr. uradih in če bo šlo tako naprej, je popolna anarhija neizogibna. Ni že dovolj

vladnega nasilja, ni dovolj denuncijantstva, ni že dovolj krivic — še tatvin vam je potreba. O onem, ki je imel ta pisma precej časa v rokah, bomo še govorili. Odkrili bomo nagoto dveh poslancev S. L. S., da svet spozna, koga ima na odločilnih mestih.

Notranjski novičar.

Novice iz Postojne.

n **Iz Postojne.** Dne 15. septembra so vstopili v Postojni povodom končanih manevrov na tukajšnji železniški postaji štirje polki vojaštva, za katere so bili pripravljene 4 vojaški vlaki.

n **Redni šolski pouk** na tukajšnji ljudski in meščanski šoli je pričel dne 15. septembra.

n **Izredno slabo vreme** z vednim dežjem in z občutnim mrazom imamo tudi v Postojni. Kmetovalci imajo precej zaprek s spravljanjem krme (otave). Vse kaže, da bo slaba letina, ker tudi krompir radi deževja gnije, ki je edini pridelek v naših krajih.

n **Prestavljen je** železniški asistent g. Anton Vtičar v Sežano.

n **Nedeljskega zleta v Ilirsko Bistrico** se udeleži tudi postojnski »Sokol« z vrsto telovadcev, ter deputacijo z zastavo.

n **Parna opekarna Josipa Lavrenčiča** v Postojni si je omislila letos tudi električni obrat. Izdeluje izvrstno zarezano in navadno strešno opeko, zidarske in vse druge vrste opeke in zamore konkurirati z izdelki drugih tovarn. Opozorjamo na to domačo tvrdko. Več v današnjem inseratu.

n **Iz Logatec.** Port Artur v Logatecu stoji, a kaj sedaj? S povešenimi glavami hodijo okoli klerikalci in vzdihujejo, menda nad svojo budalostjo. Tako nesrečno še niso izpeljali nobenega načrta, kakor ravno tega. Vsa stavba je popolnoma zavožena. Telovadnica je premajhna, drugi prostori pa — joj! — niso njihovi, temveč mežnarjevi. Je že tako, kdor noče slušati nasvetov drugih, četudi nasprotnikov. — Imamo pa eno vprašanje na g. župnika, zakaj je dovolil, da je pri otvoritvi »Društvenega doma« visela zastava? **Politika ne spada v cerkev!** Opomnili bi ga še nekaj. Se - li g. župnik ne ujema s pravili »Marijine družbe«, kjer stoji zapisano: Katera (namreč članica) se da sprejeti, naj to stori z veseljem in **ne prisiljena**. Vi, g. župnik, pa hodite po hišah in **silite** dekleta, da se vpišejo v vašo družbo. — Drugič si ogledamo tudi naše mlačne naprednjake, ki sami pomagajo klerikalcem na vrhunec; to pa na drugem mestu. Bodi pa že tu povedano, da ljudje, ki le »slepomišarijo«, ne spadajo med napredne kroge in je bolje, da namesto zahrbtne mešetari-

je raje odkrito delajo za klerikalce, da se jih bo vedelo izogibati.

n **Iz Podrage pri Vipavi.** Veselica, ki jo je priredila tukajšnja »Kmetijska Čitalnica« dne 4. septembra na dvorišču g. Fr. Žgurja, je izpala s popolnim, vsestranskim uspehom. Kljub dežju, ki je samo med veselico prenehal, je prisostvovalo mnogo domačega občinstva in iz bližnje okolice. Igra »V Ljubljano jo dajmo!« je vzbudila občo veselost, — le škoda, da je preveč utesnjen prostor slabo učinkoval na celoten razvoj glasu. Skratka: Program se je častno rešil od prve do zadnje točke! Iskrena hvala sodelovalcem pevcem ter tamburašem in vrhpoljskemu »Kmetškemu izobraževalnemu društvu«, ki je posodilo oder in vsa čast igralcem-fantom in igralkam - dekletom! Le z oztrajnostjo krepko naprej, ker ta veselica je jako ugodno vplivala na ljudstvo. Vsem p. n. gospodom, ki so poslali preplačila, se iskreno zahvaljuje **o d b o r.**

n **Iz Žirov.** Zadnja sokolska veselica in javna telovadba se je nad vse dobro obnesla. Občinstva, tudi daljnega je bilo kljub temu, da vreme ni obetalo nič posebno dobrega, prav lepo število. Veselica potem je potekla mirno in v pravem bratškem veselju na vrtu gosp. Blažiča na Dobračevi. Prihodnjo nedeljo pa namerava jo napraviti tukajšnji »Orli«, ali kakor jih ljudje imenujejo, »Čuki«, svojo cerkveno opravilo. Največje število bodo zavzemale pravzaprav »Orlovke«, kajti »Orlov« je šmentano malo, so le »Orličiči« — jastrebiči. Priprave so velike, obetanja dosti, upanja pa še več. Pri vsem veselju, bolj pritaženem, moti vso pripravo to, da ne bo med njimi generala, bivšega našega kaplana Pavla Perka. Pred dobrimi 14. dnevi se je preselil odtod nekam v kamniške hribe. Nekateri so milo zdihovali ob slovesu, drugi, pa tudi kaka druga, se je tolažila s tem, da se je morda še tu ali tam usmili s kakim obiskom, ali jo celo vzame k sebi za gospodinjo. Tudi nam je žal po njem, četudi smo imeli z njim marsikako prasko. Zato probujajo tukajšnjega ljudstva je veliko dobrega storil. Škoda, da ga ni škof pustil nam še par let in izpraznil bi bil svoj hlev domalega. Prepričani smo, da bi imeli kmalu več civilnih obredov, kakor cerkvenih. Pa kakor mu mi želimo vse dobro in veliko srečo na njegovem novem pašniku, tako pa menda ni pri njegovih najzvestejših Kristusovih nevestah. Zvesto udane so mu sicer bile vse; navidezno je vladalo med njimi tudi največje prijateljstvo, a v srcu je gorel, če ne pri vseh, pa pri mnogih, največji plamen sovraštva in zavisti, katera bo tako srečna, da bo njegova izvoljena postrežnica. Pa bodite potolažene vse. Četudi je on kazal veliko naklonjenost do vas, napravil s to in ono kak prijeten izprehod na to in ono stran, a njegovo srce ni bilo pri vas, to je bilo vedno nekje na Dolenjskem.

Tedaj, nedolžne device, ve ste bile le varane. Toda čas ozdravi vsako rano, tudi srčno. Tudi ve boste pozabile gospoda Pavla, kakor je že on na vas popolnoma pozabil. Tudi mi vzamemo s tem majhnim kadihom od njega slovo, ter mu želimo, da bi dolgo, dolgo uživala izpolnjeno in vročo željo, katero je bog njemu in Ančki izpolnil, da moreta moliti vsak večer skupaj rožni venec.

Gospodarstvo.

Rus o slovenskem poljedelstvu.

Slovenci so bili od nekaj znani kot dobri poljedelci, še danes pripada 80% našega naroda kmečkemu stanu. S tem še ni rečeno, da stoji danes slovensko poljedelstvo na vrhuncu. V marsičem je slovenski kmet preveč konservativen in starokopiten, ter hoče živeti in obdelovati svoje polje po stari, dobri navadi, v trdnem prepričanju, da je staro še vedno najbolje. To ni resnica. Staro je lahko dobro, novo je lahko boljše. Izkušnje marsikoga o tem prepričajo. Kljub temu, da pri nas razmere ovirajo popolnejši razvoj poljedelstva, imamo vendar v svojih starih, domačih navadah toliko dobrega, da smo postali v tem učitelji drugim. Pomanjkanje dobrega sveta in polja je prisililo slovenskega kmeta, modro in previdno gospodariti. — Tako je bila tudi tu **potreba** najboljše učiteljica in iznajditeljica. Ona je kazala pot starim — mladi se bodo morali seveda poprijeti novih pripomočkov, ki jih nudijo razni stroji itd.

Kakor je čitateljem znano, je poslala ruska vlada, oziroma društvo »Rusko Zrno« po posredovanju našega delavnega poslanca Ivana Hribarja na posestvo g. Treota pri Veliki Loki na Dolenjskem nekaj mladih ljudi, da si ogledajo poljedelstvo na Slovenskem in da se nauče modro gospodariti. Eden iz teh, Efim Veselov, ki je preživel 7 mesecev med Slovenci, je napisal sedaj v ruskem jeziku v »Selskem Vestniku«, kaj je posebnega videl med Slovenci.

Članek je bil natisnjen tudi v posebni brošuri, ki ima naslov:

Blagodarstvenojemu Pismo (zahvalno pismo) kmeta Kostromske gubernije, Kologrivskega ujezda, Efima Veselova, ki ga je poslalo društvo »Rusko Zrno« za granico, da se praktično nauči poljedelstva. »Ne ukazom — a pokazom,« je geslo knjižici: torej: ne z ukazom, z zapovedjo, ampak z zgledom se kaj doseže. Brošuro je izdalo društvo »Rusko Zrno« v Petrogradu. Efim Veselov je sedaj v Blanskem na Moravskem, kjer se uči v tovarni za gospodarske stroje. Tam je tudi napisal svoje »zahvalno pismo«, ozir. svoje spomine na slovensko poljedelstvo v »Selski

Vestnik«. Naše čitatelje bo gotovo zanimalo, kaj posebnega piše o nas Rus, ki je preživel pol leta med našimi kmeti.

Efim Veselov najprej piše o društvu »Rusko Zrno«, ki ima namen, povzdigniti poljedelstvo v Rusiji. Poljedelstvo v Rusiji je zanemarjeno, polja je mnogo, delavcev malo, mnogo polja je neobdelanega, mnogo tudi slabo obdelanega. Ruski kmet je svoboden šele od leta 1861. in je rad skromen in zadovoljen s tem, kakor mu zemlja sama rodi. Tako čaka zemlja na njega, on pa na zemljo. Na Ruskem so nastale cele kolonije poljedelcev, Nemcev, Čehov i. dr., ki so si ustvarili dobro življenje, ker je zemlja mlada in rodovitna. Ako bi ruski kmet tako gospodaril, kakor ti tujei, bi bilo njegovo stánje imenitno. Tako pa se rad poleni v svoji zadovoljnosti — saj zemlje je dovolj — včasih pa se mu pri slabem gospodarstvu tudi velik trud slabo izplača. Kdor je čital krasno povest L. Tolstega: »Jutro pomješčika«, ta lahko pozna rusko kmečko dušo. Seveda pogosto ni ljudstvo samo krivo, da slabo gospodari — saj so tudi med Rusi delavni ljudje — ampak manjka izobrazbe. Zato se je ustanovilo »Rusko Zrno«, kajti kmečki stan je glavna podlaga vsake države, zemlja je, ki redi človeka.

»Rusko Zrno« je namesto šol začelo praktično in je poslalo nekaj mladih ljudi v tujino. Prišli so v Avstrijo, na Češko, Hrvaško, Štajersko in Kranjsko, da bi si ogledali, kako se tu kmetuje in gospodari. Bilo je 17 ljudi (med njimi pet deklic). Efim Veselov pravi: Nam, ki smo bili ostrašeni vsled slabih letin zadnjih let, je bilo treba pokazati, da je poljedelstvo zelo dobičkanosno; ako se poprime mo za delo prav in energično, ne more biti o slabih letinah niti govora. — Hočem vam povedati, kje in kaj sem posebnega videl in kako umno gospodarijo na svojih skalnatih bivališčih rodni nam bratje po krvi, duhu in jeziku, marljivi dobrosrčni, gostoljubni in prijazni bratje Slovenci.«

Nato popisuje Efim Veselov svojo pot: »Od Dunaja naprej,« pravi, »smo videli, da stoji tu poljedelstvo na zelo visoki stopnji. Popisuje hiše, gospodarska poslopja, vrtove. Najprej zanima Veselova, da ne vidi zunaj čred na pašnikih (v Rusiji namreč je živina skoraj vedno zunaj na paši.) »Vprašali me bodete,« pravi, »ali nimajo na Kranjskem živine? Ko sem se peljal z vlakom na svojo postajo na Veliko Loko, nisem videl niti čred, niti pastirjev, in sem mislil, da v Krajini nimajo živine.« Nato popisuje Veselov naše hleve in živinorejo, govori o krmi in rezanci, o nastelji i. t. d. Popisuje dalje veliko važnost dobrih hlevov in prapravo sena.

Nato piše Efim Veselov o naših poljskih pridelkih. Slovenci imajo malo zemlje, ampak obdelujejo jo skrbno. Pri tem rad sosed sosedu pomaga, delajo skupaj drug z drugim. (Da bi bilo le res!) Efim

Veselov stavi slovensko svinjerejo za zgled drugim. Na Ruskem tudi svinje pasejo na polju, mi jih redimo v hlevih, s tem dosežemo večje uspehe. Svinje smatra Veselov za najbolj dobičkanosno.

Z veseljem se spominja Veselov svojih slovenkih znancev, popisuje njih delavnost in podjetnost. Spominja se Antona Smoliča in njegovega gospodarstva. Opisuje natančno pravila, po katerih Smolič obdeluje svojo zemljo, enako njegove nazore o dobri živini. Efim Veselov hvali slovenske kmete, da se radi poslužujejo pri svojem poljedelstvu novih iznajdb.

Enako hvali vzajemnost in zadružništvo, mlekarne in druge gospodarske naprave.

Na koncu Efim Veselov priporoča, da se hodijo učiti za granico, posebno k Slovincem, kar rado podpira društvo »Rusko Zrno«. Na ta način, pravi, bomo dobili dobre poljedelce in gospodarje, ki bodo drugim za vzor. Na ta način bi naši kmetje dosegli druge narode v gospodarstvu, lahko bi jih celo prekosili, ker so pogoji ugodni, in to bo le v korist in slavo domovine Rusije.

Tako torej piše Rus o nas. Za nas je prijetno, ako moremo biti komu učitelji. Učiti in spopolnjevati pa se moramo tudi sami, da nas učenci ne bodo presegli in prekosili.

Lepo bi bilo, da bi med našimi in drugimi poljedelci bile dobre zveze, da bi se i drugi zanimali tako za slovensko poljedelstvo, kakor naš znanec Efim Veselov. To bi bilo nam in drugim v korist.

gd Narodni trgovci, pozor! Zadnje čase zopet nastopajo Franckovi potniki s pretvezo, da se prodaja **Franckova cikorija** v prid naši Ciril-Methodovi družbi. **To je slepilo javnosti.** Družba sv. Cirila in Metoda ima pogodbo **edinole s Kolinsko tovarno v Ljubljani**, ki je slovansko podjetje, daje zaslužek slovenskim delavcem in jako lepe prispevke Ciril-Methodovi družbi in drugim narodnim društvom. Zato pa je naša narodna dolžnost, da podpiramo Kolinsko tovarno. Zavedni trgovci naj počue o tem odjemalce, a Ciril-Methodove podružnice naj skrbne, da bodo imeli vsi trgovci v zalogi Kolinsko kavno primes. Redne odjemalke dobe celo leto brezplačno »Slovensko Gospodinjo« pri trgovcu. — »Svoji k svojim« v našo narodno obrambo.

LISTEK.

Ciganka.

(Konec.)

Skušal jo je prijeti za krilo, švigajoče pred njim, njen strastni in veseli smeh ga je dražil. Ponudila mu je roke in ga postavila na noge.

V izbo je stopil krčmar.

»Joža, zdaj pa grem. Ali niso ciganje že šli?«

»Kam boš zdaj hodil, ko si pijan! Najboljše bo, da ležeš na klop. Zdaj bo tako kmalu noč, in do doma imaš daleč.«

»Oho, prijatelj, Joža! Tisto pa ne, pri tebi še nisem spal in ne bom. Tvoja klop je trda.«

Krčmar ga je pogledal. Pust je imel odprt telovnik, in srebrna veriga mu je visela iz žepa.

»Poglej se no, kakšen si!«

»I, ali je to kaj hudega? Malo sem pil, in to je vse.«

»Le ostani pri meni! Greš lahko v mojo posteljo! Deklina pa naj gre.«

»Nikamor ne pojde, oba ostaneva.«

Nočilo se je, in cigani so se vrnili. Ne da bi spregovorili besedo, so sedli in znova zagodli. Pust se jih je razveselil, dekle pa je sedlo k njim. Soparica je bila v izbi, vino je puhtelo iz tal, zrak je bil gost in težak.

Ciganka je zopet plesala. Robec ji je padel z glave in lasje so se ji vili in plaval po telesu, krilo je vihralo in vstajalo ciganki do vratu. Pust je bil pijan, a pil je še zmeraj.

Zunaj pred krčmo je stalo nekaj ljudi, ki so kričali, kakor bi se zmerjali med seboj. Glasovi so bili ciganski.

»Dečko moj, zakaj pa dremlješ? Ali imaš tako težko glavo, ali te je vino zmagalo? Ha-ha!« Dekle se je zopet prilizovalo. Božala je Pusta in ga na to vzdignila za lase.

»Pojdi plesat z menoj!«

Pust je vstal in zakolovratil s ciganko. Opotekal se je, a njene roke so bile močne, in držala ga je, da ji ni padel pred noge.

Prišli so novi gostje, cigani so godli in svirali, ne da bi prenehali. Pust je zaspal za mizo in nikdo se ni več brigal zanj. Proti polnoči ga je ciganka zbudila.

»Vstani, dečko, že vasuje luna, in zvezde svetijo. Pojdi z menoj, na rožah si posteljeva nocoj!«

»Ha-ha-ha!« je zavriskala ciganka, oklenila se je Pusta in šla sta iz krčme.

Še je pel škant, še so zveneje gosli in bas je bučal in grmel. A kmalu so ciganje odložili orodje, bili so pijani, pocepali so po tleh in se na to splazili skozi duri. Drug za drugim tiho in previdno. Ostali so sami kmetje, ki so pili in si krožili zdravice in niso pogrešali ciganov. Kmetje so pili in kleli, in ko so zahajale zvezde, in je vzhajala zarja, sta odhajala prva dva gosta. Mahala sta jo skupaj, držala sta se objeta okoli vratu in spala po poti. Onkraj vasi, že med njivami, se eden spodtakne in pade. Zadel se je ob Pusta, ki je ležal sredi ceste. Senca je imel prebita, in na vratu so se mu še poznali rdeči sledovi ostrih zob, kamor ga je vgriznila mlada ciganka.

Bil je ubit...

Go.

Povest o šolskem vrtu.

(Poglavje iz »Zgodovine Šmarja«).*

Leta 1882. je bila izdana takozvana »zloglasna šolska novela«, ki je imela namen izboljšati, oziroma poslabšati avstrijski državni šolski zakon iz leta 1868/69. Gotovi krogi so bili mnjenja, da nudi avstrijski državni šolski zakon, ki ga je parlament z veliko težavo priboril v onih težkih časih po letu 1866., preveč svobode v šoli, da je preveč splošen in da dobi po njem posebno učiteljstvo in ljudstvo — preveč pouka. Treba je bilo torej pouk omejiti. — Za nadomestilo je dala šolska novela učiteljem zopet pouk v orgljanju, da bodo služili pri službi božji, ljudstvu pa je hotela dati strokovne, posebno gospodarske izobrazbe. Nekaj podobnega so zahtevali reakcionarni in agrarni krogi v parlamentu tudi preteklo leto, ko se je zopet hotelo omejiti šolski pouk — zaradi pomanjkanja časa in ker potrebujejo starši svoje otroke pri delu doma — in se je hotelo zato dati več praktične, posebno gospodarske izobrazbe.

Ob času, ko se pedagogi in človekoljubi trudijo, da bi obvarovali mladino pred prezgodnjim težkim delom, ker mladina potrebuje pouka in duševne izobrazbe, se pojavljajo zopet zahteve po tem, da se omeji šolski pouk. Stvar je treba premisliti in preudariti. — S tem prehajam k zgodovini našega šolskega vrta.

»Več gospodarske izobrazbe,« to je bilo torej, kar se je zahtevalo v onem času. In učitelji so šli na delo. Pri šolah so nastali šolski vrtovi. Ljudstvo samo je šlo na roke učiteljem in krajnim šolskim svetom, kajti pojmovalo je, kakega pomena je za bodoče gospodarje — gospodarska izobrazba. Takrat je bil nadučitelj na dvorazredni šoli v Šmarju Ivan Borštnik, ki ga ima ljudstvo še danes v dobrem spominu; vzgojil je skoraj dve generaciji. Bil je dober učitelj in velik prijatelj šole in mladine. — Skrbel pa je tudi za splošno izobrazbo in za napredek svoje vasi. Ustanovil je »Bralno društvo« in čitalnico in knjižnico in je z raznimi prireditvami skušal povzdigniti ugled prijazne šmarske doline. Njegova šola je nudila mnogo praktičnega in gospodarskega pouka, poleg tega je z dobrimi nasveti vedno podpiral gospodarje. Njegova zasluga je tudi, da je dobila šmarska šola svoj — **šolski vrt**.

Živela je takrat v Šmarju dobrotljiva gospa blagega spomina Marija Rozman, ki je bila pripravljena, podpirati vse, kar je moglo koristiti Šmarju in njenim pre-

bivalcem. Na učiteljevo prošnjo je ponudila za šolski vrt svojo njivo na prijaznem kraju nad vasjo za nizko ceno 500 K, ker svet okoli šole ni bil na prodaj. Nadučitelj je šel na delo in je pobiral prispevke pri ljudeh. Gotovo je bilo treba kljub vsemu mnogo truda, predno je bila nabrana potrebna vsota. Treba je bilo mnogo pota in besedi, predno je bila dokazana važnost in potreba šolskega vrta ob času, ko je bilo treba šolski vrt plačati.

Zgodilo se je. Dne 27. februarja 1883. je bila sklenjena kupčija. Toda ta šolski vrt je bil še vedno njiva. Treba ga je bilo ograditi. Nadučitelja je čakalo novo delo. Tudi to je premagal. V enem letu je stal nad vasjo nov, ograjen šolski vrt. Nato se je šolski vrt zasadil z drevjem iz vrtov kmetijske družbe. Dne 7. septembra 1886 je bil pripisan šolski vrt (parc. 55) na šmarsko šolsko občino.

Poslej je bilo na šolskem vrtu živahno. Sredi vrta je stala uta, poraščena z divjo trto. Tam je bilo polno vsakovrstnega orodja. Po šolskem pouku so prihajali na vrt šolski otroci, kjer jim je nadučitelj kazal, kako se sadijo, presajajo, cepijo in obrezujejo drevesa. Odrasla drevesa so dobivali gospodarji za svoje vrtove. Del šolskega vrta je bil obdelan in obsajen s poljskimi pridelki, ki so bili last nadučitelja in nekako plačilo za njegov trud. Tako je prešlo nekoliko let. — Zanimanje za šolski vrt je ponehalo; morda ni imel onih uspehov, katere se je pričakovalo; namesto izboljšanja domačega gospodarstva se je začelo — izseljevanje v Ameriko. Nadučitelj se je postaral in ni šel več z isto vnemo v boj za napredek šmarske doline, posebno ko so se pojavili novi reševalci ljudstva; sklenil je kompromis z razmerami in je kmalu nato odšel v zasluženi pokoj. Ograja okoli šolskega vrta je začela trohneti, remelji so odpadali, zajci so dobili prost vhod. Drevese je bilo čimdalje manj, šolski vrt se je bolj in bolj izpreminjal v njivo. Tako je prišel propad. Vse ima svoj začetek in svoj konec. Le uta sredi vrta, obraščena z divjo trto, je stala trdno. Toda orodje je izginilo iz nje in mladina ni več iskala dela v njeni bližini. Kljub vsemu temu je bil šolski vrt še vedno šolski vrt in nihče ni mislil, da ga čaka tako žalostna bodočnost.

Kako je torej s šolsko novelo?

Kako je z gospodarsko izobrazbo?

Kako je s šolskimi vrtovi?

Takrat se je zgodilo, da je prišel v Šmarje nov nadučitelj, Simon Punčah. Daleč so že bili takrat časi stare šmarske slave, zato je bilo slabo i nadučiteljevo stanovanje, i šola — kljub temu, da je iz dvorazrednice nastala trirazrednica — in tudi šolski vrt. Ogledal si je torej nadučitelj šolski vrt in je videl, da je ograja slaba in drevesa slabo rasejo. »Šolski vrt to ni,« si je mislil, »lahko pa je nadučiteljeva njiva.« In je jasno povedal in rekel: »Šol-

ski vrt je zanemarjen, jaz se ne bom ukvarjal s šolskim vrtom.« Drugi so pa rekli: »Kaj nam mar, kako nadučitelj vzgaja našo mladino. On ve, on naj dela.« Bilo je, kakor da nihče ne ve, zakaj je na svetu šolski vrt. Da bi ne bilo skrbi in sitnosti, so nekoč ležala zadnja drevesa na poti pred šolskim vrtom. »Niti lega, niti zemlja ni primerna za šolski vrt,« se je reklo. In nihče ni ganil s prstom. Na šolskem vrtu je rasel krompir, fižol, kolera-ba in druge, za kuhinjo potrebne reči. Nihče ni vprašal, kdo je kupil šolski vrt in čemu je stara ograja, nego, da se z ali je nadučiteljev. Kdo ga je plačal in čigav je. Ali ima namen, ali je brez namena. Od sramote in žalosti je razpadala ograja okoli njega. Strohnela je bila in preperela od starosti. Ženice, ki so šle mimo s polja, so pobirale odpadle kose. Bila pa je tisto leto huda zima. Sneg in vetrovi so podrli zadnji del ograje. Najel je torej nadučitelj kmeta: naložite in prepeljite ograjo k meni, da ne bo v napotje. Po čemu je stara ograja, nego, nego, da se z njo zakuri. — Tako je zgorel zadnji del ograje šmarskega šolskega vrta. Prišli so ljudje in so očitali: glejte, nadučitelj je ograjo sežgal in ni napravil nove. On pa je rekel: Več me je stala, nego je bila vredna.

Tako je ostal šolski vrt brez ograje in je postal njiva, kakor je bil pred dvajsetimi leti, predno ga je v življenje poklical gospod. Le uta sredi njive, poraščena z divjo trto je stala trdno in je pričala o nekdanjih časih. Bila je, kakor poučna pravljica. Nekoč je stala uta iz lesa in slabotna trta se je ovijala o nji. Ko pa so časi prešli, je uta oslabela v svoji starosti, trta pa se je razvila v močne korenine in je trdno stala nad nje streho. In je govorila uta trti: »Glej, ko si bila mlada in slabotna, sem te gojila na svojih stenah, ko si se tesno ovijala okoli mene, sedaj pa si silnejša od mene.« In je zašumela trta z mlado silo: »Glej, to je namen starega, da na njem raste novo. Ko pa preide čas, propade staro in novo stoji z novo, z mlado silo na njegovem mestu.« Uta pa je rekla: »Kako pa je to, da je propadel šolski vrt, ko se ni imel na koga naslanjati.« In ji je odgovorila trta: »Prej je propadlo staro, predno je vzraslo novo in zato je prišel propad. Ko bi bila ti propadla preje, nego sem jaz dorasla, padla bi bila tudi moja slaba sila in kosec bi kosil na tem mestu preko razvalin. Zato te s hvaležnostjo čuvam v svojem okrilju in tvoji prepeleli lesovi se opirajo na moje mladostne sile. Ako bi bila šmarska mladina tako krepko vzrasla ob svojem nadučitelju, ne bi propadla niti ona, niti šolski vrt. Tako pa so ljudje slabši, nego trte; ko jih je zapustil nadučitelj, niso držali niti sebe, niti šolski vrt. In prišel je sovražnik in je vse razdejaval...« Moralen pouk: mladina mora biti silnejša od starih.

* Obljubil sem, da napišem »Zgodovino Šmarja«. Tu podajam eno iz zadnjih poglavij. Druga slede. Zgodovina nima drugega namena, nego da pokaže resnico. Iz preteklosti se učimo za sedanost in sklepamo za prihodnost.

Popisali smo nastanek, razvoj in propad šmarskega šolskega vrta. Sedaj pa popišemo njegovo križevno pot.

Nikogar ni razžalil, ničesar ni zakrivil. Mlade je vzgajal, stare je razveseljeval. In vendar je moral nastopiti svojo pot.

Meseca junija leta 1906. je naznanjal s starodavnega stolpa, od koder so se oznanjale Šmarcem vse važne in nevažne stvari, da bo popoldne licitacija ali javna dražba šmarskega šolskega vrta. Noben človek ni vedel, kako je prišlo do tega. Možje, ki so se spominjali onih davnih let, so zmajevali z glavami in so se čudili, kako je to mogoče, da prodajajo drugi, kar so oni kupili. Drugi, ki so hoteli kupiti njivo, na lepi priliki so bili zadovoljni. In tako se je zgodilo, da so se zbrali tiste nedelje popoldne možje šmarske občine na šolskem vrtu, kjer jim je nadučitelj hotel na javni dražbi prodati njihov šolski vrt. Pišem zgodovino, zato pišem resnico. Neverjetno je sicer to in vendar je res. Toda, prosim vas, koliko je v Šmarji neverjetnega in vendar vse res. Pomislite: ljudstvo si kupi svoj šolski vrt, in pride nadučitelj in jim ga proda, kakor svojo njivo. Vsakemu je bilo jasno, da ni prav tako, toda nihče ni izpregovoril besede. Cela fara in vsa občina ni imela moža, ki bi si bil upal braniti šolsko last, ko so jo prodajali tuji ljudje. In že se je začela dražba. Takrat je prišel edini mož, ki si je upal povedati svoje mnenje: Matevž Škerjanec je stopil k kupčevalcem in je rekel: »Vprašajmo najprej: kdo prodaja in kaj prodaja? Čegav je šolski vrt in kdo je na njem gospodar? Kdo bo spravil denar in kam ga bo dejal? Kje bo nov šolski vrt, ako se ta proda?« Pomislili so možje, in so videli, da Matevž Škerjanec govori resnico. Poprijeli so za besedo in so vprašali: Kako je prišlo do tega, da se danes prodaja šolski vrt? Bolj in bolj jasno so videli veliko zmoto. Nadučitelj pa je odšel in se je pritožil predsedniku krajnega šolskega sveta, k šmarskemu dekanu. Možje pa so se razšli s šolskega vrta.

Poslej je bil šolski vrt navadna njiva. Ker se ni nadučitelju ljubilo nadalje sejati in saditi na njem, ga je dal kmetom v najem. Plačevali so od njega nadučitelju po 18 K najemnine. Od svoje lastnine so drugim najemninu plačevali. No, tudi ta nadučitelj se je postaral in je odšel v pokoj. Malokdo se ga je z veseljem spominjal.

Kaj pa šolski vrt? Dajal ga je v najem šmarski dekan. In kako je on prišel do tega, da je dajal Šmarcem njihov šolski vrt v najem? Kakor v vseh srečnih deželah, kjer se skrbi za pravo vzgojo mladine, so tudi na Kranjskem župniki in dekani predsedniki krajnih šolskih svetov. In tudi šmarski dekan je bil predsednik krajnega šolskega sveta, ker je bil zelo vnet za vzgojo šmarske mladine in za bla-

gor cele občine. Zato je njemu pripadla skrb za šolski vrt. Ubogi šolski vrt! Kje je tvoj vzvišeni namen, kje je šolska gospodarska izobrazba. Trava je rasla po tebi, in kakor da ni nihče na tebi gospodar, si prehajal iz rok v roke. Prinesel je kmet farovski kuharici denar, 9 kron, in je lahko sejal po svoji volji. Vprašali bode, kako je to mogoče: najprej nadučitelj, potem dekan, nazadnje kuharica . . . To pomeni, da je bilo v vasi čimdalje manj mož, ki bi se bili potegnili za svoje pravice. Zato je bilo vse to, ne le mogoče, ampak tudi resnično.

(Konec prihodnjic.)

Izdajatelj in urednik Ivan Bavdek.

Listnica uredništva.

Vse dopisnike prosimo, da nam čimprej vpošljejo dopise. Najkasneje morajo biti dopisi v tiskarni v četrtek zvečer, ker se na poznejše uredništvo žal ne more več ozirati.

Posestvo na prodaj!

Proda se posestvo in sicer: poslopje v dobrem stanju, lep sadni vrt, njive, travnik, gozd in vinograd, nov nasad. Vse okoli doma. Cena 6000 K. Več pove Fran Prijatelj v Trzišču, Dolenjsko.

Služba šolskega sluge

se odda s 1. oktobrom t. l. na meščanski šoli v Postojni. Plača 720 K ter prosto stanovanje in kurjava. Prednost imajo oženjenci brez otrok ali vsaj brez majhnih otrok. 87 1 1

Natančnejša pojasnila daje ravnateljstvo meščanske šole v Postojni.

Posojilnica v Črnomlju

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

daje posojila na vknjižbo po 5% in 5 1/2%,
na osebni kredit pa po 6%

in jih izvršuje kar najhitreje in najceneje.

Hranilnim vlogam daje 4 1/2% obresti,

ki se pripisujejo s 1. januarjem h glavnici ne da bi stranka morala knjižico predložiti; tudi rentni davek plačuje posojilnica sama.

Posojilnica ima 1502 zadržnika, svoj lastni dom in preko 1.600.000 K hranilnih vlog.

Rezervni zaklad znaša 42.000 K.

Denar se lahko tudi po pošti pošilja in vzdiguje.

Naslov: „Posojilnica v Črnomlju“.

5 12 — 9 Načelstvo.

Le po knjigi

ki jo je izdala Prva kranjska tovarna testenin v Ilirski Bistrici zamoreš pravilno pripravljati Pe-kate. Zahtevaj jo, pošlje se ti zastonj.

18 43 10 28

Žrčne cene v Ljubljani

od dne 17. do 21. septembra 1910.

	Cena			
	od		do	
	K	h	K	h
1 kg govejega mesa I. vrste . . .	1	40	1	60
1 " " " II. " . . .	1	20	1	40
1 " " " III. " . . .	1	08	1	28
1 " telečjega mesa . . .	1	80	2	40
1 " prašičjega mesa (svežega) . . .	2	—	2	20
1 " " " (prekajenega) . . .	1	90	2	20
1 " koštrunovega mesa . . .	1	12	1	20
1 " jagnjetovega mesa . . .	1	60	—	—
1 " kozličevega mesa . . .	1	80	—	—
Prašiči na klavnici . . .	1	24	1	36
1 kg masla . . .	2	60	2	68
1 " masla surovega . . .	2	15	2	40
1 " masti prašičje . . .	2	10	2	20
1 " slanine (špeha) sveže . . .	1	80	1	96
1 " slanine prekajene . . .	1	92	2	—
1 " sala . . .	1	96	2	—
1 " surov. margarinskega masla . . .	2	—	2	—
1 " kuhan. margarinskega masla . . .	2	10	2	10
1 jajce . . .	—	6	—	08
1 l mleka . . .	—	20	—	—
1 " " posnetega . . .	—	08	—	10
1 " smetane sladke . . .	—	—	—	—
1 " " kisle . . .	—	80	—	90
1 kg medu . . .	1	20	1	40
1 " čajnega surovega masla . . .	3	10	3	20
1 piščanec . . .	—	90	1	30
1 golob . . .	—	40	—	44
1 raca . . .	1	70	2	—
1 gos . . .	—	—	4	20
1 kapun . . .	—	—	—	—
1 puran . . .	—	—	—	—
100 kg pšenične moke št 0 . . .	38	—	—	—
100 " " " " 1 . . .	37	50	—	—
100 " " " " 2 . . .	37	—	—	—
100 " " " " 3 . . .	35	50	—	—
100 " " " " 4 . . .	34	50	—	—
100 " " " " 5 . . .	32	50	—	—
100 " " " " 6 . . .	28	—	—	—
100 " " " " 7 . . .	24	—	—	—
100 " " " " 8 . . .	14	50	—	—
100 " koruzne moke . . .	17	—	—	—
100 " ajdove moke . . . I. . . .	35	—	—	—
100 " ajdove moke . . . II. . . .	31	—	—	—
100 " ržene moke . . .	27	—	—	—
1 l fižola . . .	—	18	—	30
1 " graha . . .	—	36	—	40
1 " leče . . .	—	36	—	40
1 " kaše . . .	—	20	—	22
1 " ričeta . . .	—	18	—	20
100 kg pšenice . . .	21	60	—	—
100 " rži . . .	17	20	—	—
100 " ječmena . . .	16	—	—	—
100 " ovsa . . .	18	80	—	—
100 " ajde . . .	16	60	17	—
100 " prosa belega . . .	18	—	—	—
100 " " navadnega . . .	—	—	—	—
100 " koruze . . .	14	60	15	—
100 " krompirja . . .	6	—	6	40

Lesni trg.

Cena trdemu lesu 10:50 do 11 K
Cena mehkega lesu 8:— do 9 K.

Trg za seno slamo, in steljo.

Na trgu je bilo			
voz sena . . .	4	—	7 50
" slame . . .	3	50	7 —
" stelje . . .	2	40	2 50

Mestno tržno nadzorstvo v Ljubljani.

Parna opekarna

77 Josip Lavrenčič v Postojni 10 5

priporoča razno opeko, kakor zarezani strešnik I. in II. vrste, strojni strešnik (kavler), strojna korita (žlebake), opeko za tlak in zidno opeko najboljše kakovosti, po nizkih cenah in v poljubni množini.

Županstvo v Škocijanu na Dolenjskem
razpisuje mesto

okrajne babice

vse drugo po dogovoru do 15. oktobra
t. l. pri podpisnem županstvu.

Občinski urad Škocijan, Dolenjsko

86

Župan: Činkole l. r.

*	Popravila in preobleke točno in cenno.	*
		
*	Popravila in preobleke točno in cenno.	*

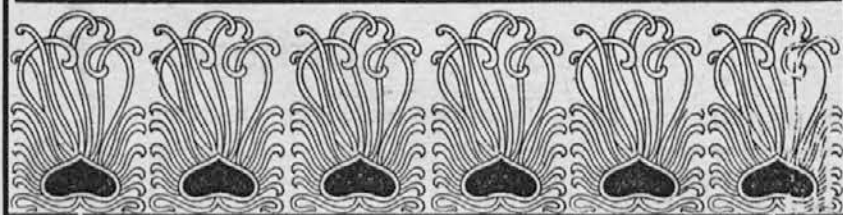
Najcenejše solnčnike in dežnike

domaćega izdelka priporoča 3 52-27

Josip Vidmar

== v Ljubljani ==

Pred Škofijo 19, Stari trg 4,
Prešernova ulica 4.

Loterijske številke.
Dvignjene v soboto, dne 10. septembra 1910.
Trst: 49, 72, 43, 47, 86.
Linc: 8, 6, 10, 18, 23.
Dvignjene v sredo, dne 14. septembra 1910.
Praga: 17, 5, 42, 20, 3.

Čitatelje in naročnike našega lista prosimo, da se v vseh zadevah, kjer žele nasvetov in poduka, obračajo na uredništvo »Slovenskega Doma«, ki odpre poseben predal za vprašanja in odgovore.

Kri! dosežejo odrasli in otroci, bolni in zdravi. — Polovico stroškov prihranite v

Moč! gospodinjstvu na kavi, sladkorju in mleku, ako pijete **SLADIN**,

Zdravje! to je dr. pl. Trnkóczyja sladni čaj.

En zavoj velja 50 vin. Dobiva se povsod. Po pošti se naroča najmanj pet zavojev po povzetju pod naslovom v glavni zalogi.

Lekarna pl. Trnkóczy

.. v Ljubljani zraven rotovža. ..

Za slabokrvne in prebolele je zdravniško priporočeno **črno dalmatinsko vino**

Kuč najboljšje sredstvo. 47 32 16
4 steklenice (5 kg) franko K 4.—.

Br. Novakovič, Ljubljana.

Ljubljanska kreditna banka v Ljubljani

Del. glavnica K 5,000.000.

Podružnica v Spljetu.

Stritarjeve ulice šte. 2. (Lastna hiša.)

Podružnica v Celovcu.

Podružnica v Sarajevu.

Rezervni fond K 450.000.

Podružnica v Trstu.

Sprejema vloge na knjižice in na tekoči račun ter jih obrestuje od dne vloge po čistih

4 1/2 %

Kupuje in prodaja srečke in vrednostne papirje vseh vrst po dnevnem kurzu.

Vinske sode

nove iz klane in žagane domače in slavonske hrastovine izparjene in ovinjene, porabne takoj za vsako vino prodaja zadruga

Agro-Merkur v Ljubljani.

Kupujte pri narodni tvrčki domači izdelek.

Umetna gnojila

kakor žlindro, kalijevo sol, kajnit, rudninski superfosfat naročite za pomladansko gnojenje **takoj** pri zadrugi

Agro-Merkur v Ljubljani.

Moko

otrobe in druge mlinke izdelke izvrstne kakovosti dobavlja zadruga

Agro-Merkur, Ljubljana.

Vino

kakor ljutomersko, haloško, bizeljsko, dolensko, metliško, vipavsko, goriško, istrijsko, zanesljivo pristno, izborno kapljico dobavlja od 56 l naprej zadruga

Agro-Merkur, Ljubljana.

Kose:

iz najboljšega avstrijskega jekla, ki ustreza različnim željam posameznih pokrajin, kaljene in klepane, ponuja 10 48-33

zadruga Agro-Merkur

po najnižjih cenah. — Vsaka kosa ima vtisnjeno ime »Agro Merkur«.

Ustanovljena 1882.

Pošt. hranilni račun št. 828.406.

Telefon števil. 185.

Kmetska posojilnica ljubljanske okolice

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

v Ljubljani, na Dunajski cesti števil. 18, v Ljubljani

v lastnem združnem domu.

je imela koncem leta 1909 denarnega prometa

K 81,116.121-11

upravnega premoženja

K 20,775.510-59

Obrežuje hranilne vloge

po **4¹/₂ %**

brez vsakega odbitka rentnega davka, katerega plačuje posojilnica sama za vložnike.

Uradne ure vsak dan od 8.—12. In od 3.—4.

Sprejema tudi vloge v tekočem računu v zvezi s čekovnim prometom ter jih obrežuje od dne vloge do dne dviga.

Stanje hranilnih vlog nad

kron 20,000.000.

Posojuje na zemljišča po 5¹/₄% z 1¹/₂% na amortizacijo ali pa po 5¹/₄% brez amortizacije. Na menice pa po 6%. Posojilnica sprejema tudi vsak drug načrt glede amortizacije dolga

Uradne ure vsak dan

od 8.—12. In od 3.—4.

3 52-37